

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1242

מסכת נזיר מ"ח-נ"ד ♦ כלים י"א, ד' - י"א, ח'

בס"ד, י"ט אדר תשפ"ג

השבוע בגליון

- ♦ הנחת תפילין על שער ארוך העומד לגזיזה
- ♦ אדם החובש פאה נכרית כיצד יניח תפילין
- ♦ כהנים בימינו, רשאים לצאת לחו"ל?
- ♦ אלו הלכות ציינו הטור והשולחן ערוך?
- ♦ הבדל בין כהנים הדרים בארץ לאלו הדרים בחו"ל

- ♦ האם מותר להשתמש בשער שנלקח ממת?
- ♦ הנחת תפילין על שער מושלל

- ♦ האם מותר להדליק מנורה בשבת עבור חולה
- ♦ שכירת מרכבה מהירה כדי להציל את החולה מחילול שבת
- ♦ כניסה לאהל בו קבור "סבון יהודי" ואפר הנשרפים
- ♦ האם יש צורך לברר את מקור השער של פאה נכרית?

דף מז/א אבל מטמאין למת מצוה

האם מותר להדליק מנורה בשבת עבור חולה

סוגייתנו עוסקת בדיני הזהירות והפרישות מטומאה, המוטלים על כהן גדול ועל נזיר. בתוך כך אומרת המשנה, שרשאים הם להתעסק בקבורת "מת מצוה" שנקרה בדרכם ואין מי שיביאהו לקבר ישראל, אף שהם נטמאים על ידי כך.

האם הכהן חייב לשכור קברנים שימלאו את מקומו? דנו הראשונים והאחרונים, מהי ההלכה במקרה שנקרה "מת מצוה" בפני הכהן, ועומדת בפניו האפשרות לממן מכיסו שכר עבור קברנים שיבואו אל המקום בו מוטל המת ויתעסקו בקבורתו במקומו. האם חייב הכהן להוזיל מממונו כדי שלא יטמא בטומאת מת, או שמא מאחר ובפניו מוטל "מת מצוה" הדורש קבורה, רשאי אף הכהן לקבורו.

הרשב"א (יבמות פ"ב) כתב, שרשאי הכהן לקבור בעצמו את "מת המצוה" ואינו חייב להוזיל ממון מכיסו כדי שלא יטמא. כך גם פוסק הרמ"א (י"ד סימן ש"ד סעיף ג'): "יש אומרים אם אינו מוצא שיקברוהו רק בשכר, אינו חייב לשכור משלו אלא מיטמא אם ירצה". בטעם הדבר מכאן השדי חמד (דברי חכמים סימן ל"ט) שאחר שהמת מוטל בפניו, נתחייב הכהן במצוות קבורתו ועל כן אין דורשים ממנו לחפש דרכים כדי להיפטר הימנה למרות שהוא נטמא תוך קיום מצוות הקבורה.

שכירת מרכבה מהירה כדי להציל את החולה מחילול שבת: נידון זה, אם על האדם להוזיל מכספו כדי למנוע מצבים בהם יאלץ לעבור בהיתר על דיני התורה, נוגע גם לגבי הלכות "פיקוח נפש". דוגמה הממחישה את הספיקות בנושא זה, נידונה בשו"ת זית רענן, וכה היה דבר המעשה: חולה עני שהיה במצב מסוכן, נזקק לנסוע בדחיפות לרופא מומחה שקבע לו תור לתאריך מסויים. עקב הזמן הקצר שעמד לרשות החולה, הוא שכר סוס ועגלה שיסיעו אותו יומם ולילה אל הרופא הגדול.

בערב שבת הגיע החולה העני לעיר בה התגוררו יהודים רבים. בני הקהילה ארחוהו כראוי והשביעו את נפשו הרעבה, ומששמו לב כי בעיצומה של השבת הוא נפנה למרכבתו במטרה

דבר העורך

העוגה והגמרא

בתקופה זו היו שולחים לבית המקדש את תרומת מחצית השקל, ומכספי התרומות היו קונים קרבנות ציבור. כהן היה נכנס לחדר שבו הצטברו הכספים ומבצע "תרומת הלשכה", לוקח כסף לצורך רכישת קרבנות.

הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, הוגה ומחולל הדף היומי, סיפר את המעשה הבא:
פעם עלתה שאלה בבית מדרשו של הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, בעל אמרי יושר: מיהו זה המבצע את תרומת הלשכה? כהן? לוי? ישראל? מי!!
נענה אחד הלומדים ואמר: "ראיתי ברש"י כי כהן הוא התורם את תרומת הלשכה".
אמר רבי מאיר אריק: רש"י זה היכן הוא? ומיד התכנס בתוך עצמו, שקע במחשבות והחל לדפדף בזכרונו מסכת אחר מסכת! היושבים לידו שמעוהו סח לעצמו:

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה ב"ר יהודה ז"ל

נלב"ע י"ט באדר תשס"ד **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **אריה ודורה יעקבסון** ה"ו

לעילוי נשמת

הודיה דבורה טרנר ז"ל

בת יבדלחט"א ר' דניאל ה"ו
נלב"ע כ"ג אדר תשע"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה שמחה רובנר** ז"ל

בן יבדלחט"א ר' דוד וזהבה ה"ו
נלב"ע כ"ג באדר ב' תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **דוד**
ומרת **זהבה רובנר** שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

מרת **שאשא מלכה ג'ייקובס** ע"ה

בת הרב מנחם מנדל דסקל ז"ל
נלב"ע כ"ג באדר א' תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

הר"ר **מרדכי שלום לויטס** ז"ל ב"ר מאיר ז"ל

נלב"ע י"ח באדר א' **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

להמשיך בנסיעתו, תמהו ושאלהו מדוע הוא מחלל את השבת. העני ענה להם שמדובר ב"פיקוח נפש", וכיון שאין בידו סכום כסף המאפשר לו לשכור עגלה הרתומה לסוסים משובחים שעושים את דרכם במהירות, נאלץ הוא לנסוע בעגלה הרתומה לסוס זקן ובכך לחלל את יום השבת. בני העיר שמעו את דבריו, נדו בראשם, ונתנו לו להפליג לדרכו.

לאחר זמן מה, החל הספק לנקר בליבם, שמא חטאו חטאה גדולה לה' בכך שלא מימנו עבורו מכיסם עגלה וסוסים משובחים, ובכך היו מונעים ממנו לחלל את השבת.

בתחילת תשובתו (חלק א' סימן ב' אות ג') אל בני הקהילה, כותב בעל הזית רענן, שאמנם ראוי היה שידאגו לאחיהם המסכן ובכך יגמלו עמו חסד, ואף יקדשו שם שמים במעשיהם. אולם, הוסיף וכתב, שמעיקר הדין הם לא היו חייבים להפרישו מחילול שבת כאשר הדבר כרוך בהוצאה מרובה. זאת, כדברי הרשב"א המכריע לגבי כהן, שאינו חייב לשכור קברנים לקבור את "מת המצווה" כדי שלא ייטמא בעצמו. הרי לנו, שאין האדם מצווה להפסיד ממון כדי לשנות מצב קיים בו מותר לעבור על דיני התורה. על פסקו של בעל הזית רענן היו מהאחרונים שחלקו וסברו שההשוואה בין כהן הנתקל ב"מת מצווה" לבין פיקוח נפש אינה במקומה, וכה טעמו: כידוע, יש שתי הגדרות למצב בו מצוות "לא תעשה" נדחית מפני מצות "עשה". א. "הותרה" ב. "דחוייה". מצב של "הותרה" פירושו שהתורה אומרת, כי **כלל לא אסרה** על הכהן להיטמא בטומאת מת כאשר הוא נתקל ב"מת מצווה", לעומת זאת, מצב של "דחוייה" פירושו, כי אמנם מוטל איסור קבוע על הכהן להיטמא למת, אלא שכל זמן שאין אחרים שיטפלו ב"מת מצווה" **נדחה** איסור טומאה מפני מצוות הקבורה.

ההבדל בין שתי ההגדרות בא לידי ביטוי גם בנידונו, שכן, אם איסור הטומאה **הותר** כאשר מוטל "מת מצווה" בפני הכהן, אזי גם כאשר באפשרותו לשכור אחרים שיקברוהו, אין הוא מצווה לנהוג כן, שהרי כעת קיימת בפניו המצווה לקבור את המת, ואילו איסור הטומאה אינו קיים מאחר שהותר כליל. אולם, אם איסור הטומאה **נדחה** כאשר הכהן נתקל ב"מת מצווה", אך לא **הותר**, אם כן, בשעה זו עומדים בפניו גם איסור הטומאה למת וגם מצוות הקבורה, וממילא אם יכול הוא להנצל מאיסור הטומאה חובתו היא לעשות כן, וודאי שחייב לשכור אחרים שיקברו את המת.

מעתה, כאשר אנו באים לדון אם ניתן להשוות בין איסור הכהן להיטמא, לחילול שבת מחמת "פיקוח נפש", מוטל עלינו לבדוק האם בשניהם מצוות "לא תעשה" **הותרה** בפני האיסור, שאם לא כן, אין להשוות ביניהם.

ואמנם, לגבי טומאת כהן אומר רש"י (ברכות כ/א) שהיא **הותרה** מפני מצוות הקבורה, אולם, לגבי "פיקוח נפש" כתב הרמב"ם (הלכות שבת פרק ב' הלכה א', עיין כסף משנה) שהשבת **נדחית** מפני פיקוח נפש. ממילא נדחית השוואתו של בעל הזית רענן בין איסור טומאה לחילול שבת.

אולם, הגרש"ז² אויערברג זצ"ל (מנחת שלמה סימן ז) פרח חילוק זה של האחרונים, מכיוון שהרשב"א הפוסק שהכהן אינו חייב להוזיל מכיסו עבור אחרים שיקברו את המת, הוא עצמו **חולק** על דברי רש"י הנ"ל וסובר, שגם אצל כהן לא **הותר** איסור הטומאה אלא **נדחה**. ואם כן, שוב ניתן להשוות את הלכות טומאת הכהן להלכות "פיקוח נפש" ולומר כי כשם שאין הכהן צריך להפריש מעות מכיסו כדי להמנע מטומאה, כך אין אנשי אותה העיר חייבים לממן את שכירת העגלה והסוסים לחולה המסוכן.

דוגמא אקטואלית לנידון זה, מצאנו בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ל"ב ס"ק קס"ו ו"מנחת שלמה" שם) הכותב כי "מותר להדליק את האור בשביל החולה שבסכנה, אף אם אצל שכנו ישנה מנורה **דלוקה**, אלא שהעמדתה לרשות החולה תגרום לשכן צער וסבל גדול" [כגון שישן ויש צורך להעיר אותו]. להלכה, נחלקו גדולי הפוסקים ז"ל בדיון זה (ס"ק קס"ו) והשש"כ נקט כדעת רבו הגרש"ז² אויערברג זצ"ל שהתיר.

דף נ/ב חלב המת שהוא שלם והתיכו

כניסה לאהל בו קבור "סבון יהודי" ואפר הנשרפים

לאחר מלחמת העולם השנייה הופנתה אל הגר"י וייס זצ"ל (שו"ת מנחת יצחק חלק א' סימן ל') שאלה כאובה שעלתה בעקבות מאורעות הימים ההם.

קבוצת יהודים שניצלו מגיא ההריגה, הצליחו לשמור עמם אפר גופות של מקצת חבריהם שנשרפו על קידוש ה' בימיה האחרונים של המלחמה. קבר קטן נכרה בשטח מקורה בחצר הקהילה ובתוכו הונח אפר הקדושים. כמו כן טמנו הניצולים בקבר זה סבוני "ריף", ששמורים היו עמם - סבונים אשר יוצרו מן החלב של גופות יהודים שנרצחו על ידי הנאצים ימ"ש. מציאות זו יצרה שאלה לכהנים בני המקום, האם עליהם להימנע מכניסה למקום הקבר, שכן יש לחשוש שהמקום בו קבורים אפר הנפטרים והסבונים נחשב כאהל המת.

בעל "מנחת יצחק" מחלק שאלה זו לשני נושאים נפרדים. האחד, האיסור לכהנים להכנס לאהל משום אפר הנשרפים, והשני האם אסורה כניסת הכהנים לאהל המת, מפני הסבונים הקבורים בו. כלפי הנושא הראשון הוא מכריע שאין בכך חשש, כפי שפוסק הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"ג ה"ה), ש"אפר השרופין טהור". כלפי הנושא השני כותב בעל מנחת יצחק, שעצם הדבר שסבונים אלו יוצרו מחלב אדם אינו מוסכם, וגם אם אכן הם יוצרו מחלב אדם, יש מקום להקל שאינם מטמאים, שהרי מבואר בסוגייתנו, כי חלב המת שהותך אינו מטמא אלא בשתי תנאים: א. לאחר ההתכה גדלו כשיעור כזית. ב. חתיכת החלב המקורית שהותכה היתה כזית. אולם, אם גוש השומן הנמצא בפנינו הותך ממספר חתיכות חלב שאף לא אחת היתה בשיעור כזית, אין השומן מטמא.

- ברכות?... לא!
- שבת?... גם לא!
- עירובין?... לא ולא!
- פסחים?... לא!
- יומא?... סוכה?... ביצה?... אין שם רש"י שזכה!
- תענית?... גם כן לא!
- מגילה?... ?... אכן כן! רש"י במסכת מגילה בדף כא/ב כותב מפורשות: "תורמין - כהנים את הלשכה".
נרע רבי מאיר מהרהריו והמשיך בתלמודו.

מעשה מופלא זה כותב האדמו"ר מגור, בעל פני מנחה זצ"ל, בהקדמתו ל"מסכת שקלים מן תלמוד בבלי" (ספר בו קובצו סוגיות בתלמוד בבלי העוסקות בנושאי מסכת שקלים).

ללא ספק רבי מאיר אריק היה גאון אדיר, הוא התברך בכשרונות ברוכים, שהלכו והתפתחו ככל שהעמיק והוסיף בלימוד התורה. אך דבר אחד ברור, אף אחד אינו יכול לזכור את מה שמעולם לא למד! היה עליו להגות שנים ארוכות, לעמול, לעיין, להתעמק וללמוד בריכוז, גמרא, רש"י ויתר מפרשי התלמוד, כדי שבבוא היום יוכל לדפדף בזכרונו, למצוא היכן רש"י כותב זאת, ויותר מכך, היכן אינו כותב זאת...

אין איש שאינו מתקנא בהריו של הגאון רבי מאיר אריק, כמו גם בהוריהם של גדולי ישראל מכל הדורות. הם זכו להאיר את העולם, להותיר אחריהם ירושה מכובדת לעם ישראל. האם כל ההורים הללו היו בעצמם תלמידי חכמים מופלגים? כיצד הם זכו לכך?

כמובן, הכל יודעים - תפילות! אין כתפילות האב והאם על ביניהם.

אך יש דבר נוסף, חשוב ביותר, אותו הביע הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, במעשה שאירע עמו בתקופת ילדותו:

רבי יוסף שלמה זכה להקים ממלכת תורה בארץ ישראל.

לימים שאלהו מתי והיכן קיבל את התנופה רבת המרץ, להרבות פעלים לתורה בלא להרפות. רבי יוסף שלמה נשען לאחור, והחזיר את השומעים לתקופת ילדותו.

לד קטן הייתי אז. התגוררתי עם הורי בעיר קוהל שבלטא.

בהתקרב יום הפורים רבתה התכונה בביתנו. זמן מה לפני פורים כבר בישרה לנו אמא ע"ה, כי אנו עומדים לאפות עוגה מיוחדת כמשלוח מנות עבור הרב. הרב! אמא אפתה עוגה... בצק מיוחד, עם מיני פירות, עיצוב מופלא וריח מיוחד. הרב!

אותה שנה נבחרתי אני מבין ילדי המשפחה להוביל את משלוח המנות לבית הרב. לא היה מאושר ממני בתכל. אני! אני אשא אל בית הרב את משלוח המנות המכובד. בדמיוני כבר ראיתי את הרב ואת רעייתו מקבלים אותי בקריאות גיל. הרב צובט בלחי ומכניסני פנימה לשתות יין, והרבנית גודשת את ידי במיני מתיקה.

רגע לפני שיצאתי את הבית אמר אבי ז"ל: בני יקירי, המתן רגע קט. הוא פנה אל תוך הבית וחזר עם שקית ובה גמרא מסכת סנהדרין. באותה תקופה החלו להוציא את הש"ס במהדורה מאירת עיניים, ואבי חפץ לשמח את הרב בכך חדש ממהדורה זו.

יצאתי את בית הורי, ובידי משלוח המנות המפואר, וכן, גם הגמרא.

מרוגש עד דמעות הופעתי על מפתן דלת בית הרב, ואכן, הרב ורעייתו קיבלוני בסבר פנים יפות והודו לי מקרב לב. או-או הושטתי לרב את השקית ובה מסכת סנהדרין ואמרת: "זה מאבא".

הרב פתח את השקית, וכשראה את הגמרא... אורו עיניו. במו עיני המשתאות ראיתי את הרב המכובד, נשוא הפנים, עוצם את עיניו בסילודין ושמחה עצומה מציפה אותו, כמו היה חובק ברגע זה בן זכר אחר עשרים שנות המתנה.

הרב לא היה מסוגל להמתין. הוא ביקש מרעייתו: אנא! במטותא מינייכי! הרשי לי לבקש מאיתך לדחות את הסעודה, עז רצוני להתחיל ללמוד

מעטה, יש מקום לומר שסבונים אלו לא יטמאו, שהרי יתכן שהתלב ממנו נוצר הסבון מפורד היה למספר חתיכות אשר גודל כל אחת מהן לא היה כזית, ואין השומן מטמא. המנחת יצחק מצרף ספק זה לצדדים המכריעים להקל ופוסק שהכהנים רשאים להכנס למקום קבורה זה.

דף נא/א חוץ מן השינים והשער

האם יש צורך לברר את מקור השער של פאה נכרית?

מבואר בסוגייתנו, ששערות המת מטמאות כל עוד הן מחוברות לגופו, אך שיער שנגזז מן המת אינו מטמא.

האם מותר להשתמש בשער שנלקח ממת? למרות ששער שנגזז מן המת אינו מטמא, נחלקו הראשונים אם מותר להשתמש בו וליהנות ממנו, שכן, כידוע, מת אסור בהנאה (טור ושולחן ערוך יו"ד סימן שמ"ט סעיף א'), ויש להסתפק האם שערות המת כלולות באיסור זה. דעת הרמב"ם (הלכות אבל פרק י"ד הלכה כ"א) היא, שמותר להנות משער שנגזז מן מת. אולם הטור (יו"ד סימן שמ"ט) חולק וסובר, ששער המת אסור בהנאה (עיי' עוד מנחת חינוך מצוה רס"ג אות י"ג עמוד רפ"ו טור א' בהוצאת מכון ירושלים). הפוסקים דנו רבות לגבי השימוש ב"פאה נכרית" לכיסוי הראש. חלק מהפוסקים האוסרים לחבוש פאה נכרית ככיסוי לראש, העלו, בנוסף לנימוקיהם, סברא מעניינת לאסור את עצם השימוש ב"פאה הנכרית" שכן, בזמנם היו הפאות הנכרות מיוצרות משער שנגזז ממתים, ועל כן יש להימנע מחבישת פאות אלו מאחר שהשימוש בהן כרוך באיסור הנאה ממת.

אחד מן הפוסקים החוששים לאיסור זה הוא רבי אברהם תאומים זצ"ל, אשר בספרו שו"ת חסד לאברהם (מהדורה תניא חלק אהע"ז סימן פ"ז) כותב, שנוסף בזמנינו איסור חדש, שרוב הפאות מיוצרות משער מתים. בדבריו הוא מוסיף ואומר, שלמרות שפאות אלו מיוצרות משער גויים, מכל מקום, מאחר שאף מתי הנכרים אסורים בהנאה מדרבנן, ויתכן שאף מדאורייתא, אסור להשתמש בפאות אלו. בימינו יש פאות המיוצרות מחומרים סינטיטיים למיניהם ואינן עשויות משער אדם, ויש פאות המיוצרות משער אדם, וגם אותן אין מייצרים משערות מתים, אלא רוכשים אותן מאנשים המגדלים את שערותיהם כדי למוכרן תמורת סכום הגון, ועל כן כיום אין לחשוש לאיסור זה של הנאה מן המת.

דף נא/א בעי חזקיה - שערו העומד לגלח

הנחת תפילין על שער מושתל

מבואר בסוגייתנו כי שער המחובר למת מטמא, ושער שאינו מחובר למת אינו מטמא. הגמרא מביאה כי לגבי אדם שמת כאשר שערו היה מגודל בשיעור כזה שבימי חייו הוא היה נוהג לגלחו, מסתפק חזקיה אם גם שערו מטמא, שכן, מחד גיסא למעשה שער זה הוא חלק מן המת, אך מאידך גיסא, הן כלל נקוט בידינו כי "כל העומד ליגזז כגזוז דמי", וממילא שער זה נחשב כאילו אינו חלק מן המת.

הנחת תפילין על שער ארוך העומד לגזיזה: יש לדון אם שער ארוך באופן חריג, העומד לגזיזה, מהווה חציצה להנחת תפילין. לכאורה, ניתן היה להוכיח ששער ארוך אינו מהווה חציצה לעניין תפילין, מנזיר המצווה לגדל שער ראשו, ומאבלים המגדלים את שערותיהם בשנת האבל - הרי לנו כי שער ארוך אינו מהווה עיכוב ומניעה בקיום מצוות תפילין.

אולם, בספר "בית ברוך" (על "חיי אדם" כלל י"ד הערה בס"ק פ"ו) כתב, שיתכן לדחות הוכחה זו שכן, דווקא שער הנזיר והאבל אינו מונע את קיום מצוות הנחת התפילין, משום ש"אינו עומד להגזז" כי הם אינם מתכוונים להסירו. מה שאין כן אדם רגיל, ששערותיו גדולות וארוכות, נחשבות הן כגזוזות, שהרי "כל העומד להגזז כגזוז דמי".

אף על פי כן קובע בעל הבית ברוך, שאפילו שערות ארוכות בצורה יוצאת דופן העומדות לגזיזה - אינן חוצצות להנחת תפילין, וכן הכריע כבר בשו"ת ארץ צבי להגאון מקיזיגלוב הי"ד, אולם, לכתחילה אין לגדל שערות ארוכות במקום הנחת תפילין.

אמנם מדברי המשנה ברורה (סימן כ"ז ס"ק ט"ו) עולה, כי השערות הגדולות נחשבות כחציצה לתפילין [ואין אומרים בהן "היינו רביתייהו"]. לפיכך, מלבד העובדה שעקב ריבוי השער אין התפילין מהודקות ומונחות על מקומן כדן, יש להמנע מגידול שער ארוך אפילו כשאינו עומד להגזז, מחמת חציצתו לתפילין (וכן כתב בספר כף החיים).

אדם החובש פאה נכרית כיצד יניח תפילין: הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח חלק ד' סימן מ' אות י"ח) דן לגבי אנשים המשתמשים באמצעים שונים כדי למלא את מקום שער ראשם שנשר. בעל אגרות משה מתייחס בדבריו לאנשים המשתילים שער על ראשם וקובע, שבין אם כבר נקלטו השערות בקדקדו של המושתל ובכך נהיו חלק מגופו, ובין אם עדיין הוא מצוי בעיצומו של תהליך ההשתלה והשערות עדיין לא נקלטו בראשו באופן וודאי, רשאי אותו אדם להתעטר בתפילין על השער המושתל בלא חשש לחציצה. טעם הדבר: מאחר שאין הוא מתכוון להסיר שערות אלו, אלא אדרבה כל רצונו הוא שיוותרו על ראשו לאורך ימים.

אולם, אדם החובש לראשו פאה נכרית שניתן להסירה בכל עת, רשאי להניח את התפילין בבית הכנסת על גבי הפאה אך לא יברך על הנחתן אף על פי שהפאה מיועדת לנאותו ואין הוא מסירה מראשו כאשר הוא מצוי בין הבריות, וכשיבוא לביתו יסיר את הפאה הנכרית מראשו ויחזור ויניח את התפילין בברכה.

כמה דפים במסכת מאירת עיניים זו, ובעוד רגליו מוליכות אותו בחדווה לחדרו, הודה לי בחום, והתיישב שעות אחדות ללמוד דפים אחדים מן המסכת.

בעיצומו של יום הפורים, עמדתי שעות אחדות בפתח חדרו, והבטתי בו מוקסם ומשתאה, נוכח חדות הלימוד והתענוג העצום שהקרין בעת לימודו.

זה נתן לי את התנופה ואת הכח!

★ ★ ★

ילדים אולי לא מבנים הכל, אבל הם מרגישים! ילד שמרגיש אהבת תורה, ילד שמרגיש "כי טוב סחרה מכל סחורה", קיבל את המתנה הטובה ביותר מהוריו, וימצא את כוחותיו ואת תכונותיו לכיוון החיובי.

גם לומד דף יומי השב לפנות ערב לביתו אחר יום עבודה מפרך, פונה אל ארון הספרים, נוטל בידיו את הגמרא, נושק לה בחום ומשרך את רגליו אל בית המדרש, יכול לזכות לבנים תלמידי חכמים מופלגים!

סיפר תלמיד חכם מופלג, מרבני "מאורות הדף היומי" על "מכת ברק" שיחטף בילדותו:

הייתי ילד קטן. היה זה צום תענית אסתר, כשעה לפני קריאת המגילה. ביתנו המה קרובים שבאו לבקר, ואבי שב אותה עת מעבודתו הקשה. בתוך ההמולה הוא קרא לי וביקש ממני: "אנא, טול גמרא ובוא ללמוד איתי. כל היום לא הספקתי ללמוד, הפסדתי את השיעור היומי. אני לא מסוגל". התיישבנו בחדר צדדי. הרעש וההמולה מן החדרים האחרים חדרו אל תוך החדר, אך אבי שקע עמי בלימוד, הרווח את נשמתו והוטב לו. למדנו כחמש דקות, לא יותר. פשוט לא היה זמן. אך אי אפשר לתאר איזו דחיפה לכל החיים נתן לי המעשה הזה. **יהי רצון שנהיה אנחנו, וצאצאנו, וצאצאי צאצאנו, כולנו יודעי שמך, ולומדי תורתך לשמה.**

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מח/ב

טומאת מת מצוה - דחוייה או הותרה נחלקו רש"י ותוספות (ברכות כ"א) אם מה שכהן מיטמא למת מצוה זוהי 'הותרה', או 'דחוייה' בלבד. הגר"ז סורוצקין זצ"ל, בספרו אונים לתורה (אמור), תולה את מחלוקתם במחלוקת מדרשים; בפרשת טומאת כהנים נאמר (ויקרא כ"א/א): "וְיִאמְרוּ ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְךָ אֲלֵהֶם לִקְרֹא לֹא יִשְׁמָעוּ בְעַמְיּוֹ". במדרש איכה דרשו שאמירה ראשונה באה לאסור טומאת מת והשנייה להתייר מת מצווה, ואילו במדרש ויקרא רבה דרשו זאת להיפך. בכך, איפוא, נחלקו: אם מלכתחילה נאסר הכל ושוב הותר האיסור למת מצווה, או שהאמירה הראשונה התיירה טומאת מת מצווה, שלא נאסרה כלל באמירה שלאחריה...

דף מח/א על נפש מת לא יבא - בנפש אדם הכתוב מדבר **נפש מת - לא בבהמה**

פירש בעל ישמח משה:

אי אפשר לקרוא לבהמה 'נפש מת'! בחייה אמנם היא נפש, אולם מכיוון שאין נשמתה נשאת לעולם הבא, אין בה 'נפש מת כלל וכלל'! (לקוטי בתר ליקוטי).

דף מח/ב, ולאחותו מה תלמוד לומר

פסח ומילה בדווקא

מדוע נדרשה דרשה זו דווקא במילה לאחותו? וכן מדוע הוזכרו דווקא מצוות פסח ומילה? **מפרש** התורה תמימה: חז"ל דרשו "פתחי לי אחותי" על התקשרות ישראל להקב"ה על ידי

דף נד/ב וארץ העמים

כהנים בימינו, רשאים לצאת לחו"ל?

סוגייתנו עוסקת בטומאת ארץ העמים.

טומאה זו נגזרה על ידי חז"ל, והגמרא מסתפקת מה טעם ראו חכמים לגזרה, האם "משום אווירא" או "משום גושא", כפי שיבואר להלן.

במסכת שבת (א/טו) מבארת הגמרא, כי שתי גזירות תקנו חז"ל בעניין זה. יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים (עיין אבות פרק א') תקנו את הגזירה הראשונה, שנסובה על אודות עפר ארץ העמים, שכל הנוגע בו נטמא. טעם הגזירה הוא משום שארץ העמים מלאה קברים, ויש לחשוש שמא הנוגע בעפרה יגע בעצם מת [בגודל שעורה] המטמאת את הנוגע בה ואת נושאה. לעומת זאת ארץ ישראל טוהרה מקברים (זבחים ק"ג/א), ובה לא היה כל חשש.

הגזירה השנייה נתקנה שמונים שנה לפני חורבן בית שני, והיא מחמירה יותר וקובעת כי לא זו בלבד שעפר ארץ העמים מטמא, אלא אף הנכנס אל אוויר ארץ העמים נטמא.

סוגייתנו דנה בטעם הגזירה השנייה, האם היא "משום גושא", כלומר: חז"ל החמירו יותר מאשר בגזירתם הראשונה וחששו שמא הנכנס לארץ העמים יאהיל על המתים הרבים המצויים בה, שהרי גופותיהם של מתי המבול נשקעו בחוף לארץ בלבד ולא בארץ ישראל, וכן מפני שרוב בני ישראל נהרגו בחוף לארץ [הגזירה הראשונה היתה רק מחשש שמא הנכנס לארץ העמים יגע בעצם כשעורה שאינו מטמא בטומאת אהל אלא במגע ובמשא בלבד]. אפשרות נוספת לטעמם של חכמים בגזירתם השנייה אומרת הגמרא, "משום אווירא", כלומר: חכמים רצו למנוע יציאת יהודים לארצות נכר, ועל כן גזרו שגם הנכנס לאוויר ארץ העמים נטמא.

הראשונים (בעלי התוספות, הרא"ש והמפרש) בסוגייתנו מבארים, כי ההשלכה ההלכתית בין שני הטעמים תבוא לידי ביטוי באדם הנכנס לארץ העמים באופן שאינו מאהיל על המת - כגון: אדם הנכנס בתוך תיבה סגורה. אם סיבת הטומאה על ארץ העמים היא כדי שלא ייצאו לחוף לארץ, גם אדם זה נטמא שהרי סוף סוף יצא את ארץ ישראל ונכנס לחוף לארץ. ברם, אם טעם הגזירה הוא שמא ייטמא האדם מהמתים הרבים המצויים בחו"ל, הרי באופן זה אינו נטמא. למעשה, הגמרא אינה פושטת את הספק ונחלקו בזה האחרונים (עיין משנה למלך הלכות טומאת מת פרק י"א הלכה י"א, לחם משנה פרק ז' מהלכות נזירות הלכה ג' ובמשנה אחרונה אהלות פרק י"ח משנה ו').

כהנים בזמן הזה: כיוון שגזרו חז"ל טומאה על ארץ העמים, כהן הנטמא בה לוקה מכת מרדות מדרבנן (רמב"ם פרק ג' מהלכות אבל הלכה י"ג) [למעט מקרים שהתירו חז"ל להטמאות בטומאה דרבנן, כגון: ההולך לדבר מצווה ואין לפניו דרך אחרת - רמב"ם שם הלכה י"ד עיי"ש], שהרי הכהנים מוזהרים שלא להטמא. לגבי כהני זמנינו דנו גדולי הדורות אם גם כיום תקף איסור היציאה לחוף לארץ משום הטומאה, כדלהלן.

אלו הלכות ציינו הטור והשולחן ערוך? כידוע, הטור והשולחן ערוך אינם כותבים בספריהם אלא הלכות הנוגעות למעשה. והנה, שניהם (י"ד סימן שס"ט) מזכירים הלכה זו של טומאת ארץ העמים! לכאורה, הרי לנו כי הלכה זו נוגעת גם בימינו ולפיכך אסורים הכהנים לשהות בחוף לארץ.

אמנם, גדולי האחרונים (הב"ח, הפרישה, הש"ך והט"ז) כתבו, שהלכה זו אינה נוהגת בזמן הזה, וכלשון הש"ך: "שדין זה הוא בזמן שהיה ארץ ישראל בטהרה אסור לכהן לצאת לארץ העמים שהיו עכו"ם קוברים מתיהם בכל מקום", ולכן בימינו אין כל עילה לאיסורם של חז"ל.

הבדל בין כהנים הדרים בארץ לאלו הדרים בחו"ל: בעל השבות יעקב (ש"ת, חלק א; סימן פ"ה) דן ארוכות בדברי הסוברים שבימינו אין לכהנים כל איסור לצאת מארץ ישראל לחוף לארץ מפני הטומאה, ולדעתו, אמנם אין לחייב כהנים הדרים בחו"ל לעלות לארץ ישראל, שהרי יש עליהם את "לחץ, זו הדחק עול הגלות", אך כהן הדר בארץ ישראל, אינו רשאי לצאת לחוף לארץ! למעט כהן היוצא ללמוד תורה, או לישא אשה, או כדי להציל יהודי מיד שוביו.

דין מעניין מוסיף בעל השבות יעקב, הסובר שגם בימינו יש טומאה בחו"ל, שכהן המתגורר בארץ העמים, רשאי לטמא את עצמו בכל טומאה מדרבנן. וטעמו, שהרי כהן המתעסק עם מתו רשאי להטמאות גם למת אחר (טור וב"י י"ד סימן שע"ג) מאחר והוא כבר טמא, וממילא גם כהן הנמצא בחו"ל שנגזרה עליה טומאה על ידי חכמים, הרי בכל רגע ורגע טמא הוא בטומאה דרבנן ולפיכך רשאי לטמאות עצמו בכל טומאות דרבנן. מכל מקום, בעל "שבות יעקב" מסיים, כי למעשה אין המנהג כן.

את מחלוקת הפוסקים, אם מותר לכהן לצאת לחוף לארץ, תולה החתם סופר (ש"ת, י"ד סימן של"ז) בדברי סוגייתנו המסתפקת כמבואר, בטעם גזירת חז"ל. שכן, אם טעם הגזירה הוא משום **ריבוי המתים** בחוף לארץ, טעם זה היה שייך רק בימיהם שטיהרו את ארץ ישראל מן המתים, אך מאז ועד היום כבר נשפך בארץ ישראל דם יהודי רב לצערנו, ושוב אין חילוק בין ארץ ישראל לארץ העמים. אולם, לפי הטעם השני שטעם הגזירה הוא משום שחז"ל רצו למנוע יציאת יהודים לחו"ל - גם בימינו שייכת גזירה זו הלכה למעשה.

המצוות ודרשו כי 'אחותי היינו שנתאחו להקב"ה במצרים בדם פסח ודם מילה. זהו איפוא הרמז: אף פסח ומילה המאחים את ישראל להקב"ה נדחים עבור מת מצוה...

דף מט/א דאי כתב אביו

הסדר מזוייק

הגמרא אומרת שיש חידוש יותר באיסור להטמא לאם מהאיסור להטמא לאב, שכן האם ודאית מהאב.

לפיכך, אמר בעל קהילות יעקב זצ"ל, מתבאר מה שבאיסור טומאת כהן גדול לקרוביו הקדימה התורה להזכיר את האב, ואילו בהיתר טומאת כהן הדיוט לקרוביו, הוקדמה האם.

ככהן גדול באה התורה לומר שלא רק לאב שאינו ודאי אין להטמא, אלא גם לאם, ואילו בכהן הדיוט באה התורה לומר שלא רק לאם שהיא ודאית מותר להטמא אלא גם לאב...

דף נא/א רקב הבא מן העקב מהו

מלאך המות שבאדם

באבות דרבי נתן נאמר בשם רבי יוסי הגלילי כי "כל מה שברא הקב"ה בעולם - ברא באדם", בגוף האדם ישנם הרבה דברים המסמלים דברים מן העולם. בין היתר נאמר כי "מלאך המות באדם - אלה עקביו של האדם".

הגאון בעל צפנת פענח מבאר זאת על פי דברי בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה רקב): רקב הבא מן העקב מהו - "ולפי שבעקבו של אדם יש בו עובי בשר שאין בו חיות" בשר עקב זה "המת" מסמל את מלאך המות שבאדם... (אישים ושיטות, 101).

דף נד/א קבר שלפני הדיבור

מדוע יחזקאל עף ברוח?

קבר של מת שנפטר לפני מתן תורה, אינו מטמא באוהל.

בכך מבאר הגר"ח קנייבסקי זצ"ל ביאור נפלא בפסוק בספר יחזקאל (לז): "היתה יד רוח ה' ויוליכני ברוח ה' ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות". איך נטמא יחזקאל שהיה כהן למתים אלזו ברם, היו אלו מתים מלפני מתן תורה, כאמור בגמרא (סנהדרין דף צב) שמבני אפרים שחפצו לדחוק את הקץ במצרים היו, ולא טמאו באוהל. לפיכך הולוכו ה' ברוח דהיינו באויר שרק יאהיל על המת בלא ליגע בו ולא יטמא בכך, ולבסוף הונח בתוך הבקעה במקום שהיה פנוי מעצם...

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' **יעקב מרדכי מרקוביץ** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז
תנצבה

הונצח ע"י בנו ידידינו
הרה"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחי

לעילוי נשמת

הרה"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל
ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט באדר תשע"ב
תנצבה

הונצחו ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הרה"ר **ישראל מרגלית** ז"ל
ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב באדר א' תשס"ה
תנצבה

הונצח ע"י ידידינו
הרה"ר **יעקב מרגלית** ומשפ' שיחי - פרדס חנה